

PASSIVISME. In de V.B. bedoelt men hiermee de Vlaamse vleugel die zich gedurende de Eerste Wereldoorlog zelfstandig ontwikkelde naast het activisme en de frontbeweging en er zich ideologisch van onderscheidde door de afwijzing van elke buitenlandse hulp bij het oplossen van de Vlaamse kwestie en door de verwerping van de federalistische gedachte.

De benaming passivisme dekt echter slechts ten dele haar inhoud. Deze vleugel van de V.B. omvatte immers een gamma van meningen, gaande van het meest volstreckte passivisme tot aan de rand van het activisme. Tussen de diverse individuele schakeringen die er niet in slaagden zich als groep te manifesteren, traden evenwel twee belangrijke stromingen op de voorgrond: enerzijds de Haverse passivisten of godsvrede-flaminganten, die geen enkele Vlaamse actie wilden voeren vóór het eind van de oorlog en trouwe aanhangers waren van de politiek van de regering in Le Havre; anderzijds de actieve passivisten, die Vlaamse waakzaamheid en strijdvaardigheid voorstonden en meenden dat de Belgische regering tekort schoot tegenover de Vlaamse bevolking.

1. IN BEZET BELGIE. Een aantal bekende vooroorlogse strijders van de V.B. veroordeelden de activistische politiek zowel uit hun Belgische overtuiging als uit een ernstige bezorgdheid om de toekomst van de V.B., die volgens hen door de activisten gecompromitteerd werd en overgeleverd aan de mogelijkheid van een Duitse overwinning, wat ze beschouwden als een groter gevaar dan het franskiljonisme ooit was geweest.

Een van de eerste openbare protesten verscheen te Gent. Op 20 februari 1915, daags vóór het verschijnen van *De Vlaamsche Post*, dagblad van de eerste activistische kern in Vlaanderen, publiceerden C. de Bruyne, P. Fredericq, G.D. Minnaert, A. Siffer, R. Speleers, H. Meert en L. Willems in de socialistische *Vooruit* de mededeling dat zij niets te maken hadden met de nieuwe uitgave. Eerder reeds hadden A. Sevens, H. Meert en B. Maes de Jong-Vlamingen in besloten kring afgeraden het blad met financiële hulp van Duitse zijde uit te geven. H. Meert had bovendien geweigerd *De Vlaamsche Post* van Nederland uit te laten steunen met gelden van het Algemeen Nederlands Verbond.

Intussen was het te Brussel al sinds de eerste oorlogsmaanden tot een scheuring gekomen tussen de vooraanstaande flaminganten. Vooral door toedoen van A. Vermeulen, die onvoorwaardelijke loyaliteit tegenover de Belgische staat eiste, zonderden

een aantal loyalen zich af van de meer radicalen en vormden een eigen kring, die het activisme later heftig zou bestrijden.

Toen het probleem van wel of niet voortzetten van de Vlaamse actie gedurende de oorlog in het midden van 1915 voor vele Vlaamsgezinden een nijpende vraag geworden was, publiceerde een groep flaminganten - onder wie A. Vermeylen, A. Hegenscheidt, L. Franck, C. Huysmans, H. Teirlinck en K. van de Woestijne - in augustus een stuk, waarin ze Duitse gunsten weigerden en het activisme niet erkenden, terwijl ze de bevolking opriepen om alle taalgeschillen te laten rusten tot na de oorlog.

Het verzet tegen het activisme nam scherpere vormen aan, toen op 31 december 1915 het nieuws van de vernederlandsing der Gentse universiteit door een communiqué aan de pers werd bekendgemaakt. Deze Duitse maatregel, die de Vlamingen definitief verdeelde in actieven en passieven, werd op 8 januari 1916 beantwoord met een protestbrief aan gouverneur-generaal von Bissing, opgesteld door L. Franck en ondertekend door verscheidene Vlaamsgezinden onder wie H. Lebon, J. de Vriendt, M. Sabbe, Ph. van Isacker, A. Vermeylen, L. Willems en P. Fredericq. Dergelijke protesten, getekend door bekende Vlamingen, werden ter gelegenheid van verdere hervormingen telkens verspreid. Zo tekenden 77 vooraanstaande Vlamingen na de ontvangst van een afvaardiging van de Raad van Vlaanderen door rijkskanselier Von Bethmann Hollweg, in een brief aan deze

Katholiek passivistisch antwoord op L. Dosfel's Katholiek activistisch verweerschrift

I

INLEIDING.

Het doet weldadig en verkwikkend aan, toch eindelijk, van activistische zijde, iets degelijks onder oogen te krijgen. Na het holrammelende van Borms, het onsamenhangende van Verhulst, het zich-zelf steeds op den voorgrond dringende van De Clercq, verschijnt er ten laatste toch eens een goed beredeneerd opstel. Dit ten minste is geen kleine grootsprakerigheid van een middelmatige. Wat het nog aantrekkelijker en waardevoller maakt : het komt van een eerlijk man. Een der zeldzamen, van wie men dadelijk, bij 't naamvernoemen, zeggen kan, dat zelfzucht of hoogmoed hen nooit van hunne overtuiging zullen weglukken. En dat zijn we van de activisten niet gewoon.

Komen nu sommige misverstanden te voorschijn in de vriendelijke klaarte der opheldering, thans duiken eveneens de wanbegrippen des te duidelijker op. Ook hier, in dit alleszins zorgzaam ineengezet en gewetensvol bearbeid werk, wordt de strijd tegen het activisme al te zeer nog voorgesteld als in de grootste mate gevoerd door franskiljonsche middens. Deze zijn zeker in volle kampkoorts, slaan en kerven er maar op los, banvloeken met voorliefde het geheele om hetgeen te laken valt in het deel. Doch de beradendste tegenstanders van de activisten zijn wel, en dit weze hier nog eens nadrukkelijk herhaald, de passieven. Hadden de omwentelaars slechts hunne — en onze ! — gewone, oude vijanden voor zich, dan ware Dosfel gerechtigd hoogmoedig (niet hoogmoedig) te zeggen : « *Ons ontroert dit rumoer niet meer. Wij zijn den slag gewoon en staan gehard.* »

laatste op 10 maart 1917 scherp verzet aan tegen de Duitse Flamenpolitik en voornamelijk tegen de bestuurlijke scheiding. Nog veel heftiger was het protest tegen de uitroeping van de zelfstandigheid van Vlaanderen. In een brief van 30 januari 1918 verklaarden de in België verblijvende parlementsleden uit het Vlaamse landsgedeelte, dat de Raad van Vlaanderen geen openbaar mandaat bezat en dus ook niet het recht had om Vlaanderens zelfstandigheid uit te roepen. Hun voorbeeld werd gevolgd door niet minder dan 641 openbare besturen, instellingen en verenigingen. Behalve deze protesten verschenen ook clandestiene bladen zoals De Vlaamsche Wachter (Antwerpen) en De Vlaamsche Leeuw (Brussel). Tussen de uitgaven van het eerste blad maakte vooral de brochure Katholiek Passivistisch Antwoord op L. Dofsels Katholiek Aktivistisch Verweerschrift, geschreven door de toen bekende dichter Constant Eeckels onder de schuilnaam Joannes, grote indruk. De Vlaamsche Leeuw publiceerde een belangrijke reeks opstellen van Alfons Fierens, die de Vlaams-Belgicistische opvattingen van de Vlaamse strijd historisch en filosofisch wilde funderen. Tevens gaf het blad op het eind van de oorlog uit solidariteit met Frans van Cauwelaert diens veelbesproken zogenaamd Engels memorandum uit onder de titel: Frans van Cauwelaert et la question des langues en Belgique.

2. DE HAVERSE PASSIVISTEN. De kleine groep Vlamingen die elke Vlaamse actie gedurende de oorlog van de hand wees, trad vooral op in Frankrijk en Nederland.

In augustus 1915 werd te Le Havre door Leo de Paeuw het dagblad Het Vaderland opgericht als spreekbuis der onvoorwaardelijk regeringsgezinden. Het werd bestuurd door Leo van Goethem en verhuisde een jaar na zijn ontstaan naar Parijs. Dit blad, waarvan de verspreiding aan het front van officiële zijde bevorderd werd, was niet veel meer dan een afkooksel van de door flaminganten gehate Le XXe Siècle en een voorwerp van ergernis voor de Vlaamsgezinde frontsoldaten.

In Nederland waren de godsvrede-flaminganten vooral actief in de Belgische vluchtelingencomités en regeringsdiensten. Ze werkten er niet alleen de Vlaamse gedachte tegen, maar voerden ook een actie van verdachtmaking tegen de actief passivistische leiders, met Frans van Cauwelaert als geliefkoosd slachtoffer. Deze politiek werd gesteund door Het Belgisch Dagblad, geleid door Léonce du Catillon. Het blad verspreidde voortdurend laster tegen Van Cauwelaert en andere leiders, doch had nooit veel succes.

Bij het handjevol Haverse passivisten trad maar één man op de voorgrond die reeds voor de oorlog naam had in de V.B.: de katholieke oud-studentenleider Leo van Puyvelde. Deze bracht de oorlog door in Nederland, waar hij werkzaam was op een Belgisch regeringskantoor en meewerkte aan de Nieuwe Rotterdamse Courant. Zowel in zijn theoretische geschriften als in zijn concrete acties keerde hij zich tegen het strijdend flamingantisme. Reeds bij het begin van de oorlog verdedigde Van Puyvelde dat door de Duitse inval het Belgisch vaderlands gevoel - de fameuze âme belge - definitief ontwaakt was. Hij bestreed dan ook in zijn artikel Het Keerpunt der Vlaamsche Beweging, verschenen in De Gids van oktober 1916,

DE VLAAMSCHE BEWEGING EN DE OORLOG

DOOR

LEO VAN PUYVELDE

HOOGLEERAAR AAN DE UNIVERSITEIT TE GENT

BRIEFWISSELEND LID DER KONINKLIJKE VLAAMSCHE ACADEMIE

AMSTERDAM

P. N. VAN KAMPEN & ZOON

1918

diegenen die hun Vlaamse actie tijdens de oorlog voortzetten en zich niet afvroegen, of het Belgisch volk en zijn regering, gelouterd door de oorlogsbeproevingen, de Vlaamse belangen niet beter zouden inzien. Op 7 maart 1917 viel hij in de Nieuwe Rotterdamsche Courant Frans van Cauwelaert en Julius Hoste openlijk aan, omdat dezen zich naar aanleiding van de oprichting van de Raad van Vlaanderen niet volledig desolidariseerden van de activisten en alleen de strekking principieel veroordeelden. Van Puyvelde besloot hieruit dat er tussen hen en de activisten nog wel principiële meningsverschillen heersten, maar dat ze niet onverzoenlijk tegenover elkaar stonden. In zijn opstel De Vlaamsche Beweging en de Oorlog, geschreven op 23 december 1917 en verschenen in De Gids van februari 1918, spoorde Van Puyvelde de Vlamingen nogmaals aan zich onvoorwaardelijk af te scheiden van de activisten. Tevens sprak hij zijn wantrouwen uit tegen de actieve passivisten, want wat zou er hen na de oorlog van weerhouden om met de activisten samen te werken? Wegens zijn houding werd Van Puyvelde door de flaminganten reeds tijdens de oorlog beschouwd als een renegaat, die uit de leidende kringen van de V.B. geweerd moest worden.

3. DE ACTIEVE PASSIVISTEN. Zowel aan het front als in de Vlaamse diaspora ontwikkelde zich een veel machtiger groep van actieve passivisten. Aan het front gaf de kapucijn Ildefons Peeters

met medewerking van M.E. Belpaire het dagblad De Belgische Standaard (1 januari 1915 - 31 december 1919) uit. Dit blad ondervond ondanks zijn gematigdheid veel moeilijkheden met de militaire censuur en ondervond ook tegenwerking vanwege meer radicale frontsoldaten, die in Ons Vaderland een militanter spreekbuis vonden. Ook het weekblad De Stem uit België, uitgegeven te Londen (25 september 1914 - 14 februari 1919) door kanunnik Floris Prims, dat aan het front een ruime lezerskring vond, had af te rekenen met de censuur en werd meer dan eens in de linies verboden.

Een derde Vlaams strijdend blad, De Belgische Socialist - Le Socialiste belge, verscheen sinds 23 september 1916 in Nederland. Het vertolkte trouw de actief passivistische standpunten, doch droeg duidelijk de stempel van Camille Huysmans, wanneer het culturele autonomie voorstelde als oplossing van de taalkwestie. Huysmans verdedigde deze idee te Stockholm op de Internationale Socialistische Conferentie (juni 1917), die ze in haar vredesvoorstellen opnam. Dit stuitte dadelijk op verzet van Frans van Cauwelaert, die zich akkoord verklaarde met wat Huysmans onder culturele autonomie verstond - namelijk een unitair België met één parlement en een gedeeltelijke splitsing van bepaalde ministeries, waaronder dat voor cultuur -, doch zich verzette tegen het feit dat de Vlaamse kwestie, een zuiver binnenlandse aangelegenheid, tijdens de vredesonderhandelingen besproken zou worden. Huysmans achtte zijn voorstel echter zo gematigd, dat het een reële kans had om van het vredescongres een mandaat tot uitvoering te krijgen.

Behalve deze persorganen en hun medewerkers verdienen twee figuren in het actief passivisme onze speciale aandacht: dokter Alfons van de Perre en Frans van Cauwelaert. Hun activiteiten gedurende de oorlog waren van doorslaggevend belang, omdat zij de katholieke Vlamingen - de overgrote meerderheid in de V.B. - grotendeels achter zich wisten te scharen. Dokter Van de Perre week in 1914 uit naar Engeland, van waaruit hij op 4 december in opdracht van de Belgische regering vertrok voor een propagandareis in Zuid-Afrika. Teruggekeerd op 23 maart 1915 meende hij dat het zijn plicht was te zwijgen over taalaangelegenheden, tot hij in november, uit reactie tegen het onrecht tegenover de Vlamingen, de pen opnam om de wantoestanden te hekelen. Toen eenmaal het stilzwijgen verbroken was, werkte Van de Perre mee aan alle actief passivistische bladen. In mei 1917 verhuisd naar Honfleur spande hij zich in voor het behoud en de bloei van het dagblad Ons Vaderland en was nauw betrokken bij de pogingen om De Belgische Standaard, Ons Vaderland en Ons Vlaanderen te fusioneren tot een dagblad dat te Parijs zou verschijnen, een plan dat echter niet gerealiseerd werd. Behalve deze activiteiten legde Van de Perre zich intensief toe op de informatie van de wereldopinie aangaande de V.B., wat leidde tot de publikatie van het boek The Language Question in Belgium. In deze studie schetste hij de taaltoestanden in Vlaanderen, verwierp de Belgische taalpolitiek, die de tweetaligheid van Vlaanderen als uitgangspunt nam, en belichtte de rol van de V.B. als ontvoogdingsbeweging van het Vlaamse volk. Tenslotte stond hij als vertrouwensman van

de Vlaamse frontsoldater voortdurend in de bres voor de verdediging van hun rechten.

Naast dokter Van de Perre werd Frans van Cauwelaert de centrale leidersfiguur in het actief passivistische kamp. In 1914 uitgeweken naar Nederland vervulde Van Cauwelaert regeringsopdrachten bij de Belgische vluchtelingen en werd op 10 maart 1915 benoemd tot secretaris van het Officieel Belgisch Comité voor Nederland. Anders dan zijn vriend achtte Van Cauwelaert zich niet door zwijgplicht gebonden. De omstandigheden noopten hem trouwens ook vrij vroeg zijn standpunt inzake de Vlaamse kwestie scherp af te bakenen : toen het dagblad De Vlaamsche Stem een federalistische visie en een voorwaardelijke loyaliteit tegenover de Belgische staat begon te huldigen, publiceerde hij op 21 juli 1915 in het blad een Vlaamsch Manifest. In dit stuk, ondertekend door talrijke voor-
aanstaande Vlamingen, gaf Van Cauwelaert zijn visie, zowel over het essentiële doel van de V.B. als over de houding die ze tijdens de oorlog diende aan te nemen. Het wezen van de Vlaamse strijd bleef voor hem wat het vóór de oorlog was, namelijk door gelijkheid van de „Vlaamse” taal en door volledig onderwijs in de moedertaal het Vlaamse volk, steunend op eigen kracht, tot volkomen ontplooiing brengen. Als grondslagen voor de verdere actie golden : geen afbreuk doen aan de Belgische unitaire staat, elke toegeving aan de vijand en elke gunst uit zijn hand afwijzen en tenslotte na de bevrijding de taalstrijd hervatten.

Terecht wordt dit document beschouwd als Van Cauwelaerts credo, waarvan hij niet meer afweek en dat hij als leidraad nam voor zijn verdere actie. Op basis van de hierin vastgelegde principes stichtte hij om De Vlaamsche Stem te dwarsbomen samen met Julius Hoste het weekblad Vrij België (27 augustus 1915 - 20 november 1918), dat de vaandeldrager van de actief passivistische pers werd. Als ruggesteun voor zijn politiek richtte hij in april 1917 het Vlaamsch-Belgisch Verbond op, dat niet uitgroeide tot een reële Vlaamse macht, doch als grondlegger van het latere Minimumprogramma (z. aldaar) belangrijk was voor de verdere evolutie van de V.B.

Aangaande de belangrijke Vlaamse twistpunten van die tijd namen Van Cauwelaert en Van de Perre dikwijls tamelijk overeenstemmende standpunten in. Hoewel Van de Perre begrip had voor de idealisten onder de activisten die uitsluitend de Vlaamse belangen op het oog hadden, oordeelde hij dat zij zich principieel vergisten en dat de reële gevolgen van hun daden de V.B. zouden schaden. Van Cauwelaert deelde deze mening, maar ging in december 1915 verder door elke samenwerking met de voorstanders van de zelfstandigheidsgedachte en voornamelijk met de mensen rondom De Vlaamsche Stem van de hand te wijzen.

In een reeks van vijf artikelen, gepubliceerd in Vrij België tussen oktober 1915 en februari 1916, spraken de twee voormannen zich uit over het probleem van de bestuurlijke scheiding. Van Cauwelaert bestreed in de drie eerste bijdragen niet alleen een realisatie van de bestuurlijke scheiding die met Duitse hulp doorgevoerd zou worden, maar verwierp de idee als zodanig, als zijnde geen eis van de V.B. Van de Perre belichtte in de twee laatste artikelen een aantal aspecten, die hij anders zag dan zijn vriend. Hoewel hij de doorvoering van het

federalisme gedurende de bezetting afwees, omdat dit, vertroebeld door de Duitse hulp, verraad inhield tegenover de Belgische soevereiniteit, legde hij er de nadruk op, dat de Vlamingen in vredes-tijd het recht hadden deze hervorming te eisen. Persoonlijk hing Van de Perre de federalistische gedachte echter niet aan, omdat het Vlaamse vraagstuk volgens hem essentieel het probleem was van een niet stambewust volk waarvan de leidende

stand verfranst was. Zolang het Vlaamse volk zich hier niet van bewust was, zou het federalisme weinig aan de toestand verhelpen. Als alternatief propageerde Van Cauwelaert een formule die ook Van de Perre's goedkeuring wegdroeg, namelijk de bestuurlijke aanpassing. Hiermee bedoelde hij, dat de Belgische politiek zou uitgaan van het gegeven dat het land bestaat uit twee inwendig homogene taalgroepen en hieraan zijn bestuur, organi-

VRIJ BELGIË

ONDER LEIDING VAN FRANS VAN CAUWELAERT EN JULIUS HOSTE JR.

PRIJS PER NUMMER:

NEDERLAND	10 cen.
ENGELAND	2 penny.
FRANKRIJK en BELGIË	0.20 fr.

VERSCHEIJNT ELKEN VRIJDAG.

ABONNEMENTSPRIJS PER KWARTAAL:

NEDERLAND	f 1.—
ENGELAND	2 sh.
FRANKRIJK en BELGIË	2.50 fr.

ALLE STUKKEN BETREFFENDE REDACTIE EN ADMINISTRATIE TE ZENDEN: VAN LCOSTRAAT 89, DEN HAAG.

Vrij België.

De titel van dit weekblad is tevens de leus, die ons streven bezitelt.

Reeds meer dan één jaar woedt over ons onschuldig land de rampzaligste der oorlogen. Geen foltering is ons volk gespaard gebleven; en nu zwogt het in nitputting verder onder de looden hand van de vreemde bezetting, maar de vrijheidszin van België is even ontbaar als op den eersten dag, toen het ultimatum, dat de Duitse regering aan België zond, deze oorlog in het bloedigste onrecht deed geboren worden.

De moreele betekenis van den strijd, dien België doorstaat, is onaangetast gebleven, en de Belgische documenten, die van Duitse zijde nog onlangs werden openbaar gemaakt, hebben bij het onvooroordeelde buitenland slechts de algemeene overtuiging kunnen bevestigen, dat België zich niets te verwijten heeft, behalve wellicht een bovenmatig vertrouwen in de bindende waarde, welke het Duitse rijk toekent aan de plechtigste verdragen en aan het Recht der Volkeren.

Maar even zoo weinig als onze Koning en onze soldaten oran denken de wapens neer te leggen, zal de strijd opgegeven worden door de Belgen — Vlamingen en Walen — die op geestelijk gebied de wacht hebben te houden rond het vaandel der gerechtigheid, dat aan hun beproefd, maar geheiligd vaderland wera toevertrouwd. Met de zekerheid een willoig gehoor te vinden, blijven zij hun woord richten tot het geweten der menscheit, dat niet dulden kan, dat de onbepaalde zelfopoffering van ons volk voor aller heil geen ander gevolg zou hebben dan de zegespraal en de bezegeling van het gruwelijke onrecht, dat zou besluten liggen in elke blijvende inbreuk op de volkomen staatkundige en economische zelfstandigheid van België.

Een rechtstreeks of onrechtstreeks afhankelijk maken van België tegenover Duitschland zou niet alleen betekenen, dat in de betrekkingen onder volkeren het recht voor het geweld blijvend moet bukken, maar ook dat er van een internationale rechtsorganisatie geen spraak kan zijn.

De volledige onafhankelijkheid van België zal dus in het vredestrajectaat de toetssteen zijn van het recht en de eerste eisch van elken vrede, die in zich de kiemen niet drage van nieuwe oorlogsrampen.

De kleine naties vooral gevoelen onmisdelijk en aangrijpend, dat met ons mee. Zij beseffen dat de vrijheid van België ook

als een waarborg is voor aan zeker onafhankelijk bestaan; vandaar hunne onbegrensde sympathie voor ons volk en hunne levendige belangstelling voor alles wat zijn toekomst raakt.

Dit gemeenschappelijk belang aller klei-

enstig gedacht wordt. Die ellende dat onvolk blijven dragen in waarlige en hoopvolle verwachting.

Gansch het volk van België snakt naar vrijheid terug. Ons dapper leger strijdt ontbaar om voet voor voet de bevrijding

de loopgraven, zonder het schrijven te voelen van het gemeenschappelijk lijden, en het hooge gebod niet zon verstaan om het innig samenvoelen te be orderen, dat de macht van geheel ons volk moet uitmaken.

Onverantwoordelijke aanvallen op de Vlaamsche Beweging, onbezonnen uitingen in de lijn der Duitse geschriften, geen van beide kan geduld geschrifen.

Wij heeten misdadig van nationaal standpunt uit elk overdienden aanval tegen de Vlaamsche Beweging gericht, en het behoort tot het vaderlandsche program van dit weekblad om ze met kracht af te wijzen, maar evenzeer is het onze plicht het drijven te veroordeelen van eenige overgens weinig talrijke en door hun eigen volk afgekeurde jongelingen, die niet willen inzien, dat hun geschriften in dank onthaald worden bij Duitse publicisten, welke er volhardend op aansturen om op listige wijze de Belgen te verdeelen, tegen elkaar op te hitsen en ons zelf de leiders te doen zijn van hun streven naar uitbreiding hunner machtsfeer.

KONING ALBERT.

Naar een Foto van Kerckhoffs.

(Zie bl. 10).

Uitgeven van C. Pauker, Londen.

ner volkeren bij België Treft ons mede aangezet om door dit weekblad tot volhollige inricht in onzen strijd bij te dragen, en wij hopen op een sympathieke tegemoetkoning van de openbare zijde der kleine volkeren in 't bijzonder van het Nederland-sche publiek, rekenden.

België kan nog veel van de ellende te verduren hebben, alvorens er aan den vrede

van ons land te veroveren, en smachtend verlangen over al de landen onze vluchtelingen naar den terugkeer onder te zeggende bantier van onzen Vorst.

Geen enkele volzin zal in dit weekblad verschijnen, die nie beantwoordt aan deze levensverwachtingen.

Wij begrijpen niet, dat het mogelijk zou zijn, dat een Belg over zijn schriftfel zou kunnen gebogen liggen zonder zich te veremigen, in den geest met zijne broeders in

Ons streven gaat uit van de hechtste verknoctheid aan land en volk en die verknoctheid meenen wij niet beter te kunnen uiten dan door nu reeds ook ons aandeel te nemen in het geestelijk opbouwend werk, dat den stoffelijken opbouw van ons land moet voorafgaan, en dat zelfs in deze bange dagen dient voorbereid, opdat het voltrokken weze, wanneer het feestgeluid der bevrijding ons naar onze taak in België zal terug roepen.

Maar dit werk kan alleen de vrucht zijn van de samenwerking van alle vooraanstaande landgenooten; wij vertrouwen, dat ons weekblad zich in hun medewerking zal kunnen verheugen en zoewel door de verscheidenheid van zijn inhoud als door zijn degelijkheid de belangstelling zal genieten van hen, die tot de leidende kringen van ons volk behooren en die zich bewust zijn van hun medeverantwoordelijkheid over de toekomstige lotsbestemming van België. Ons blad zal, in zijn samenstelling, op bijzondere wijze rekening houden met de behoeften van onze soldaten aan het front en van alle uitgewekenen in Nederland, Frankrijk en Engeland.

Wij nemen met vertrouwen onzen arbeid op.

FRANS VAN CAUWELAERT.
JULIUS HOSTE JR.

satie en taalgebruik zou aanpassen. Toen de frontbeweging in 1917 de bestuurlijke scheiding als programmapunt aannam, kwam Van de Perre - in tegenstelling met Van Cauwelaert - tot de overtuiging dat de Vlaamse kwestie zonder deze hervorming niet meer op te lossen was, doch hij maakte dit standpunt nooit openlijk bekend.

Inzake de vernederlandsing van de Gentse universiteit tijdens de oorlog sprak dokter Van de Perre nooit publiek zijn oordeel uit. In particuliere geschriften keurde hij de hervorming principieel af, omdat ze met Duitse hulp uitgevoerd was, en veroordeelde hij het gedrag der activisten, hoewel hij de schuld voor hun optreden toeschreef aan de Belgische regering, die de Vlaamsche rechten miskende. Van Cauwelaert van zijn kant wees de vernederlandsing openlijk af. Hij achtte deze hervorming een dwaasheid, omdat ze een Vlaams doel verbond aan de kans van de vijandelijke wapens, en waarschuwde de Vlamingen dat het een illusie was te geloven dat de Belgische regering de vernederlandste universiteit zou laten voortbestaan. Vooral echter legde hij er de nadruk op, dat het aanvaarden van Duitse hulp de Vlamingen zou verdelen en de V.B. in discrediet brengen, daar de haat van de bevolking tegen de Duitsers gedeeltelijk op haar zou neerkomen.

Bij de oprichting van de Raad van Vlaanderen en vooral na de reis naar Berlijn van 3 maart 1917 stelde Van Cauwelaert zich steeds scherper op tegen de activistische politiek. Herhaaldelijk verklaarde hij met nadruk, dat de politiek van de Raad van Vlaanderen een onderdeel van de Duitse rijks-politiek geworden was, gericht op de ondergang van België als vrije staat en op de onderwerping van het Vlaamse volk. Hoewel Van de Perre de Raad van Vlaanderen principieel afkeurde, was hij het met dit radicale standpunt niet eens, omdat hij een openlijke veroordeling van het activistisch optreden beschouwde als een steun voor de Belgische regering.

Naarmate de oorlog vorderde, werkte de tragiek van het activisme steeds dieper op Van de Perre in. Naar aanleiding van de hulde, door de Franse president gebracht aan de Tsjechische soldaten in het Franse leger (30 juni 1918), vroeg de dokter zich in een nooit gepubliceerd stuk *La conscience flamande et la guerre*, af of hij niet te ver gegaan was in zijn veroordeling van de activisten die niet eens, zoals de Tsjechen, de wapens tegen het wettig gezag opnamen. Hij verwierp deze gedachte echter dadelijk en beschouwde het als zijn plicht zich tijdelijk van hen af te wenden, omdat hun politiek de Vlamingen wel kon onttrekken aan de Belgische onderdrukking, doch hen zowel economisch als taalkundig blootstelde aan het groter gevaar van een opslorping door het Duitse rijk.

Toen aan de IJzer de frontbeweging langzamerhand uitgroeide tot een aparte Vlaamse vleugel, evolueerde de verhouding tussen deze groepering en de twee Vlaamse leiders op een verschillende wijze. Hoewel Van de Perre de federalistische optie van de frontbeweging nooit openlijk onderschreef, bleven tussen hem en de frontleiding steeds de beste betrekkingen bestaan. Dit was niet het geval met Van Cauwelaert, die zich onverbiddelijk verzette tegen de scheidingsgedachte. De eerste wrijvingen deden zich voor in september 1916, toen de Vlaamse voorman bij een bezoek aan het front

de leidende flaminganten niet kon winnen voor zijn standpunt aangaande de vernederlandsing van de Gentse universiteit. Toen de fronters openlijk voor zelfbestuur opteerden, werd de verwijdering groter. Een confrontatie tussen beider standpunt tijdens een tweede bezoek aan het front kon de onenigheid niet wegwerken : de fronters wilden zelfbestuur, Van Cauwelaert hield het bij bestuurlijke aanpassing. De opbloei van de nationalistische gedachte aan het front en zijn resolute houding dienaangaande uitte Van Cauwelaert evenwel niet in zijn spreekbuis Vrij België. Het feit dat hij hieraan zo weinig mogelijk ruchtbaarheid gaf, vindt zijn motivatie in zijn rotsvast geloof in de noodzaak van het voortbestaan van het unitaire België, zijn bezorgdheid om het behoud van de eenheid tussen actieve passivisten en fronters en zijn vrees voor een mogelijke frontvorming tussen deze laatsten en de unionistische activisten, wier programma in essentie overeenstemde.

Gedurende de hele oorlog oefenden zowel Van Cauwelaert als Van de Perre druk uit op de Belgische regering, opdat ze tegenover de Vlamingen een rechtvaardiger politiek zou voeren. De eisen van de actief passivistische leiders waren : de reorganisatie van het leger in afzonderlijke Vlaamse en Waalse regimenten, oprichting van een officiële regeringscommissie om de oplossing van de Vlaamse kwestie voor te bereiden en een open verklaring over de toekomst van Vlaanderen. Van de Perre stelde deze eisen vroeger en radicaler dan zijn vriend. Hoewel Van Cauwelaert in zijn correspondentie de Belgische regering vaak op striemende wijze waarschuwde, dat zij de gevaren van het activisme onderschatte en door haar stilzwijgen steeds meer Vlamingen tot wanhoop bracht, bewaarde hij in zijn publikaties lange tijd een gematigde toon. Zijn bezorgdheid om Vlaanderens toekomst binnen het ene België was weer bepalend voor deze houding : pas in het najaar van 1917, toen de toestand op Vlaams gebied zeer gespannen was en een vrede door vergelijk - waarbij Duitsland de invoering van het federalisme in België als waarborg zou kunnen eisen - tot de mogelijkheden behoorde, stelde hij zich kordaat op als eisende partij. Ook hij schreef tenslotte de Haverse taalpolitiek volledig af en gaf openlijk toe, dat de regering zowel het activisme als de Duitse taalvormingen had kunnen voorkomen door duidelijke verklaringen aangaande de oplossing van de Vlaamse kwestie af te leggen.

LITERATUUR : M. Basse, *De Vlaamse Beweging van 1905 tot 1930 I* (1930); - A.L. Faingnaert, *Verraad of zelfverdediging?* (1932); - L. Moyersoën, *Prosper Poullet en de politiek van zijn tijd* (1946); - M.E. Belpaire, *Gestalten in 't verleden* (1947); - P. Hildebrand, *Het Vlaamsgezinde dagblad „De Belgische Standaard” van de Kapucijn Ildefons Peeters, 1915-1919* (1957); - M. Cordemans, *Dr. A. Van de Perre's oorlogsjaren, 1914-1918* (1963); - M. Claeys-van Haegendoren, *25 jaar Belgisch Socialisme* (1967); - A.W. Willemsen, *Het Vlaams-nationalisme, De geschiedenis van de jaren 1914-1940* (1969, tweede uitgave); - H.J. Elias, *Vijfentwintig jaar Vlaamse Beweging, 1914-1939, I* (1969); - *Uit het archief van Frans van Cauwelaert I Gedenkschriften over Vlaamse Beweging en Belgische Politiek 1895-1918*, met inleiding en aantekeningen door R. de Schryver (1971); - T. Luykx, *Dr. Alfons van de Perre en zijn tijd* (1972); - R. Steyaert, *de Vlaamse politiek van het weekblad Vrij België (1915-1918) en van het Vlaamsch-Belgisch Verbond (1917-1918)* (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Kath. Univ. Leuven, 1972); - L. Wils, *Flamenpolitiek en activisme. Vlaanderen tegenover België in de eerste wereldoorlog* (1973).

ROZEMIE STEYAERT